

UTKAST

Skjøtselsplan for Kjeøya naturreservat, Nærøy kommune, Nord-Trøndelag

Uteangersau på Kjeøya (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

Fylkesmannen i Nord- Trøndelag 2010

Forord

Kjeøya naturreservat i Nærøy kommune ble opprettet i 2003. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har en målsetning at verneområdene i fylket skal forvaltes og skjøttes på en hensiktsmessig måte. Denne skjøtselsplanen omfatter faglige retningslinjer for skjøtselen av kystlynghei i tråd med verneformålet.

På vegne av grunneier Bjørn Aksnes på Buøya tok Nærøy kommune kontakt med Fylkesmannens Miljøvernavdeling i 2007 for å se på mulighetene for å drive tradisjonell skjøtsel på Kjeøya. Grunneier har utegangersauer, men lyngheivegetasjonen er grov og har liten fôrverdi. Andelen gras og urter har gått tilbake på grunn av for lavt beitetrykk over tid, og fordi det ikke er gjennomført lyngbrenning på lenge. Forrige eier kan bekrefte at siste lyngbrenning ble gjennomført rundt 1970. Grunneier ønsker å bygge opp en besetning av villsau på Kjeøya.

Svein Karlsen

Miljøverndirektør Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

1 Innledning	4
2 Områdebeskrivelse	4
3 Brukerinteresser	6
4 Bevaringsmål og skjøtsel	6
4.1 Overordnede mål	6
4.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneområdet	6
4.3 Trusler mot verneverdiene	6
4.4 Retningslinjer og tiltak	6
4.5 Beskrivelse av delområder	8
4.6 Bevaringsmål	10
5 Oppfølging av verneområdet	12
5.1 Oppfølging av skjøtselstiltak	12
5.2 Oppfølging av bevaringsmål	12
5.3 Revidering av skjøtelsesplan	12
6 Oppsummering av planlagt skjøtsel	13
7 litteratur	14

1 Innledning

Kjeøya naturreservat ble opprettet ved kronprinsregentens resolusjon 19.12.2003. Figur 2. viser beliggenhet og kart over området. Formålet med vernet er å ta vare på et kystnært øy- og skjærgårdsområde, med naturlig tilknytt plante- og dyreliv. Området er viktig som myte-, beite- og overvintringsområde for fugler med marin tilknytning. Kjeøya har særlig verdi som hekkebiotop for sjøfugl.

Vegetasjonen i verneområdet er dominert av kystlynghei og myr, og flekkvis er det noe nakent berg.

Hensikten med skjøtelsesplanen er å opprettholde og forbedre øyas verdi for sjøfugl samtidig som den kulturelt betingte naturtypen kystlynghei tas vare på. Kjeøyas biologiske mangfold og kvaliteter som sjøfugllokalitet er delvis knyttet til at området er et kulturlandskap. Skjøtelsesplanen skal være et praktisk hjelpemiddel for å fremme formålet med vernet. Det vil være verneforskriftene som setter rammen for tiltakene i skjøtelsesplanen. Skjøtelsesplanen kan ikke gi råd som strider mot verneformålet og verneforskriften.

Det er et mål at denne skjøtelsesplanen skal bidra til å etablere gode rutiner for samarbeid og oppgavefordeling mellom aktørene både lokalt og regionalt. Skjøtelsesplanen vil også fungere som en rettesnor og veiledning for bruk av verneområdet.

2 Områdebeskrivelse

Kjeøya (ID i naturbase VV00002257) ligger i Nærøy kommune. Kjeøya ligger innerst i Folda, mellom ferjestedene Lund og Hoflesja.

Direktoratet for Naturforvaltning har delegert forvaltningsansvaret for Kjeøya til Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Dette

betyr at alle søknader om dispensasjon fra vernebestemmelsene skal behandles av Fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Øya består av mye grunnlendt mark, kystlynghei, engarealer og noe myr. Øya er småkupert med høyeste punkt på 25 meter over havet. Naturreservatet er på totalt 277 daa, hvorav ca 150 daa er landareal. Verneområdet ligger i mellomboreal vegetasjonssone (Mb-O2), klart oseanisk seksjon (Moen 1998) og består hovedsakelig av kalkglimmerskifer og kalksilikatgneis, stedvis i veksling med glimmerskifer og kalkspatmarmor (Solli mfl 1997).

Kjeøya har fra gammelt av blitt brukt til utmarksbeite. I østre del av øya ser man også rester av et gammelt torvuttak.

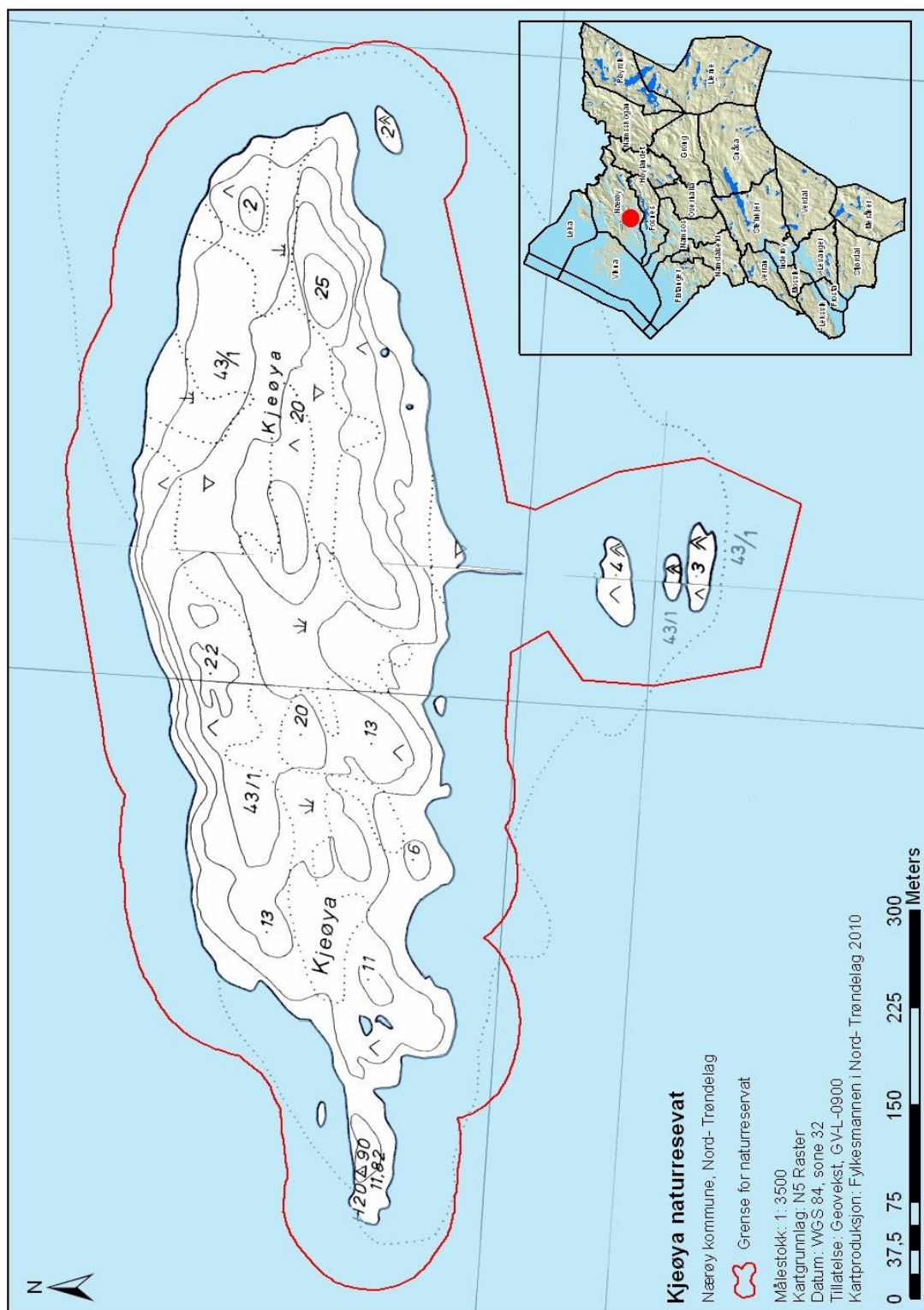

Figur 1. Gammelt torvuttak på Kjeøya

Vegetasjonssamfunnet på øya er variert, med noen få buskklynger av gran, selje og rogn. Vanlige vekster er einer, skjorbuksurt, røsslyng, krekling, skrubbær, multe, kvitveis, engsoleie, gåsemure, gulaks, sølvbunke og andre grasarter. Fuglearter som har tilholdssted på øya er blant annet: storspove, småspove, tjuvjo, sjøorre, ærfugl, svartbak, rødnebbterne, steinvender, gråmåke og fiskemåke. (Rapport 3-1997 "Utkast til verneplan for sjøfuglområder i Nord-Trøndelag").

I nærområdet til Kjeøya er det registrert flere verdifulle kulturminner. Slike er imidlertid ikke funnet på Kjeøya.

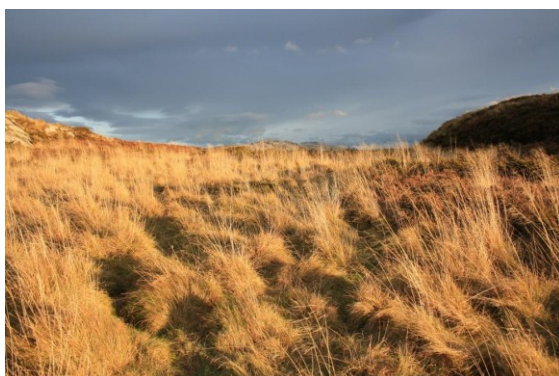
Figur 2. Kart som viser beliggenhet til Kjeøya i Nærøy kommune, og kart over verneområdet.

3 Brukerinteresser

Kjeøya har en strand som tidligere var mye brukt som bade- og rekreasjonsområde. Grunneier av øya opplyser at etter at Kjeøya ble vernet som naturreservat, er besøkende til øya nesten blitt fraværende. Dette kan ha sammenheng med at det er ferdselforbud på land mellom 15. april og 15. juli.

Både tidligere og nåværende eier av Kjeøya har brukt den til utmarksbeite. Øya ble tidligere skjøttet med lyngbrenning for å opprettholde beiteverdiene. Siste gang det ble brent lyng på Kjeøya var for ca. 40 år siden.

Figur 2. Sølvbuketuer på Kjeøya (Foto: Frode Setran)

4 Bevaringsmål og skjøtsel

4.1 Overordnede mål

Målet for fredningen finner man i verneforskriftens § 2 formålsparagraf for naturreservatet:

Formålet med vernet er å ta vare på et kystnært øy- og skjærgårdsområde, med naturlig tilknyttet plante- og dyreliv. Området er viktig som myte-, beite- og overvintringsområde for fugler med marin tilknytning. Kjeøya har særlig verdi som hekkebiotop for sjøfugl.

Formålsparagrafen i verneforskriften vil være grunnpilaren i de mål man setter seg for Kjeøya naturreservat.

4.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneområdet

Ved at det er relativt kort tid siden vernevedtaket for Kjeøya ble fattet, har ikke tilstanden til verneområdet forandret seg mye siden da. Imidlertid har mangel på tradisjonell skjøtsel og lite beiting over flere tiår, gjort at det åpne landskapet har begynt å gro igjen.

4.3 Trusler mot verneverdiene

Det har de siste årene kommet noe oppslag av rogn, gran og kratt. Dette er arter som sprer seg raskt og kan svekke verneverdiene. Fugleartene som er registrert på Kjeøya er arter som foretrekker åpne landskap, med unntak av grågås og ærfugl som ønsker noe skjul i forbindelse med hekkingen.

Figur 4. Nordre del av Kjeøya, gran, rogn og kratt har etablert seg. (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

4.4 Retningslinjer og tiltak

Rydding av kratt. Da det er forholdsvis lite krattoppslag på Kjeøya, vil behovet for ryddearbeid i dag være lite. Men krattoppslaget bør holdes under oppsikt, og tiltak bør settes inn hvis det øker.

Lyngbrenning/lyngsviing. Etter flere tiår uten skjøtsel har lyngheia blitt gammel og grov. Brenning vil derfor være naturlig å

bruke i skjøtselsammenheng for å bedre beitekvaliteten.

Brenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlynghei på, og hvis øya skal beites vil brenning fornye og forbedre beitekvaliteten. Gammel og grov lyng blir erstattet av et høyere innslag av urter og gras og nye, lite forvæda lyngplanter. Brenning må gjennomføres etter visse retningslinjer (jf. Kaland 1999), ellers kan brannen gjøre stor skade. En god brann skal fjerne gammel lyng, eventuelle busker og ufruktbart strø på bakken, men spare frø. For ikke å få en for dyp brann må det brennes når forholdene ligger til rette for dette. Det er svært viktig at brenningen ikke går utover verneformålet, at det settes av skjul for fugleartene som foretrekker dette i forbindelse med hekking.

Beiting med husdyr. For beiting av dyr på Kjeøya vil mest sannsynlig utegangersau være mest hensiktsmessig. Utegangersau som beiter ute året rundt, bør ha ei fôrfordeling på om lag 70 % lyng og 30 % gras. For utegangersau er det vanlig å regne 15- 20 daa vinterbeite per søye, men dette anslaget er selvfølgelig avhengig av kvaliteten på beite (Hansen m.fl. 1999)

Figur 5. Utegangersau på Kjeøya (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

Det er utformet lover og forskrifter som omhandler dyr som beiter ute hele året (Dyrevernloven). Dyrevernloven setter krav om at husdyr skal ha egnet oppholdsrom, men det er anledning til å

søke dispensasjon fra Mattilsynet fra kravet om oppholdsrom i de tilfeller dette anses forsvarlig. På Kjeøya er det ingen bygning som beitedyrene kan søke tilhold i. Det forutsettes gitt dispensasjon fra krav om oppholdsrom ved bruk av utegangersau hele året på Kjeøya.

Praktisk skjøtsel. Selv om det er flere tiår siden det ble drevet aktiv skjøtsel på Kjeøya, er landskapet fortsatt åpent.

Brenning av lynghei bør skje i områder der lyngen er blitt grov og gammel.

Skjøtselsråd for lyngheier

Kystlynghei med dominans av røsslyng finnes i de ytterste kyststrøk fra Kristiansand til Lofoten. Størst utbredelse har kystlyngheiene i Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal (Aarrestad m.fl. 2001). Kystlyngheiene er et resultat av avskoging, brenning, helårsbeite og lyngslått gjennom generasjoner (Kaland 1979). Kystlynghei finnes i en mosaikk i første rekke med torvmyrer langs kysten. Kulturmarkstypen kan opprettholdes gjennom tradisjonell bruk og skjøtsel. Lyngbrenning foretas med 8-20 års mellomrom avhengig av vokseforholdene for lyngen. Når den blir 20-30 cm høy og forvædet bør lyngen brennes (Kaland 1999). Dersom den ikke beites i etterkant, kan rotasjonsperioden være kortere. Lyngsviing gjennomføres på vårvinteren (februar-mars) helst på frossen mark.

En bør brenne mindre felt av gangen for å etablere en mosaikk-struktur. I skråninger må brenningen foretas ovenfra og i belter slik at ilden hele tiden kan kontrolleres. Temperaturen må ikke bli for høy slik at jordsmonnet brenner opp, men kraftig nok til å brenne av lyng, lauvkratt og einer.

Figur 6. Brenning av lynghei på Leka (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

Det kan være behov for etterrydding av feltet dersom det er mye greiner (einer) som reduserer beitekvaliteten og som kan forårsake skader på jur og buk hos beitedyr. Velholdte lyngheier er verdifullt vinterbeite i første rekke for sau (utegangersau) og geit (kjøttgeit).

Røsslyng (*Calluna vulgaris*), klokkelygng og purpurlyng (*Erica tetralix*, *E. cinerea*), blålyng (*Phyllodoce caerulea*) og krekling (*Empetrum nigrum*) sammen med bjønnskjegg (*Trichophorum cespitosum*) er typiske arter i kystlyngheiene. Kystlyngheiene er en landskapstype (kulturmark) med en mer enn 5000 år gammel historie (Håland 2002).

4.5 Beskrivelse av delområder

Kjeøya er et relativt lite verneområde men det vil likevel være viktig å avsette de lyngheiområdene som skal brennes som egne delområder. Dette for å sette klare avgrensinger for hvor tradisjonell skjøtsel kan utføres.

Figur 6. Mosaikk av lynghei og engområder (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

Lyngområdene som kan brennes er avgrenset som 10 områder på figur 8. Områdene som er avsatt for brenning følger høydekoter og naturlige hindre for bedre å kunne avgrense brannen.

Det er en begrenset forekomst av lauvkratt på øya (se figur 8). Dette bør ikke spre seg mer. Det er derfor viktig at spredningen av krattet følges opp. Disse artene bør ikke etablere seg på nye områder og bør derfor fjernes eller forsøkes holdt på det nivå som er per i dag.

Figur 7. Forekomst av lauvkratt på Kjeøya (Foto: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)

Einer finnes spredt over øya og dette er fine skjul for hekkende arter som grågås og ærfugl. Eineren bør likevel holdes under oppsikt slik at den ikke tar over for annen stedegen vegetasjon på øya.

Figur 8: Kart over områder som kan brennes.

4.6 Bevaringsmål

Verneforskriften skal konkretiseres først og fremst gjennom forvaltningsmål og bevaringsmål for verneområdet. Verneformålet viser i hovedsak til hvilke naturkvaliteter en ønsker å bevare i verneområdet. I denne skjøtselplanen er naturkvalitetene samla i to kategorier; fugleliv og vegetasjon. For hver naturkvalitet er det definert et bevaringsmål (tabell 1). Det er viktig med kunnskap for å forvalte området på en god måte. En av metodene er derfor å skaffe mer kunnskap. Det er begrenset hvilken erfaring som finnes med bruk av bevaringsmål i norsk forvaltning, og det må derfor være rom for å revidere bevaringsmåla når vi har mer kunnskap og erfaring om effekten av vern og skjøtsel i området. (Forvaltningsplan for *Lerstadvatnet naturreservat*)

Tabell 1: Definisjoner

Naturtype

Med naturtype forstår vi et ensarta, avgrensa område i naturen som omfatter plante-, dyreliv og miljøfaktorer. Et landskap med stor variasjon inneholder et stort mangfold av naturtyper.

Tilstandsvariabel

Med tilstandsvariabel forstår vi den eller de egenskapene ved naturtypen som bevaringsmålet er rettet mot.

Bevaringsmål

Bevaringsmål er den tilstanden en ønsker at et utvalg naturkvaliteter i et verneområde skal ha. Bevaringsmålene skal helst være målbare, og kan eksempelvis presiseres gjennom mål for areal eller forekomst av bestemte arter.

Tilstandsklasse

Tilstandsklasse er en inndeling i god, middels og dårlig. Dette forteller oss hvilken tilstand naturtypen vurderes å ha.

Forvaltningsmål

Dette er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til naturverdier/kvaliteter i et verneområde. Slike mål kan og bli knyttet opp mot rekreasjon, jakt, landbruk og andre brukerinteresser.

Tabell 2. Bevaringsmål

Bev.mål	Naturtype	Tilstandsvariabel	Bevaringsmål	Tilstand	Aktuelle tiltak	Metode/overvåkning
1	Kystlynghei	Mosaikk av urter, gras og ung, frisk røsslyng med høy beiteverdi.	Området skal skjøttes slik at lyngen ikke blir for gammel og grov. Det skal sørges for en mosaikkpreget lyngheivegetasjon med innslag av urter og gras. Beiteverdiene skal opprettholdes.	Dårlig. Røsslyngen er grov og innehar liten beiteverdi.	Brenning skal foregå med 10 års mellomrom. For å skape en mosaikk i landskapet er det foreslått 10 områder (se figur 8), slik at ikke hele øya brennes samtidig. Det må opprettholdes et jevnt beitetrykk. Samme areal kan brennes med et intervall på 10 år.	Brenning skal foregå når forholdene ligger til rette for det, gjerne på seinvinteren når marka er frossen eller fuktig. Dersom det viser seg at brenningen skaper dårligere forhold for fugl (bevaringsmål 2) stoppes skjøtsel umiddelbart. Brenning skal kun foregå i samarbeid med forvaltningsmyndigheten/Statens naturoppsyn.
2	Kystlynghei	Stabile forekomster av hekkende fugl.	Området skal ha årlig vellykka hekking av arter som hører hjemme i naturtypen.	God. Bl.a. ærfugl, gråmåke, fiskemåke og steinvender har hekket her i en årrekke.	Sette igjen skjul for hekking av grågås og ærfugl.	Hekkende fugl skal overvåkes i samsvar med standardiserte metoder.
3	Kystlynghei	Hindre nyetablering av lauvkratt, rogn, selje m.m	Oppslag av lauvkratt, rogn selje m.m skal ikke spre seg videre fra dagens nivå.	Middels. Det er etablert noe innslag av kratt med rogn og selje.	Området skal holdes åpent. Arter som tradisjonelt ikke har hatt stor utbredelse på Kjeøya fjernes hvis omfanget øker fra dagens nivå.	Ny oppslag av disse artene vil mest sannsynlig bli beitet. Hvis ikke skal det følges opp hvert 5. år for vurdering om det er nødvendig med fjerning.
4	Kystlynghei	Fremmende arter	Det skal ikke være forekomst av fremmende arter som har høy risiko for å overta for steden vegetasjon. Etablering av svartelista fuglearter skal ikke forekomme.	God. Det er ikke registrert fremmende arter med høyt spredningspotensiale på Kjeøya	Fjerne fremmende arter som fortrenger stedegne arter/ har stor spredningsevne i følge Norsk svarteliste.	Bekjempelsesmetoder varierer fra art til art. Forvaltningsmyndigheten kan tilrå bruk av gift på særlig vanskelige arter dersom det viser seg at mekanisk fjerning er lite virkningsfull. Lovlige metoder for uttak av svartelista fuglearter skal benyttes.

5 Oppfølging av verneområdet

Forvaltningsmyndigheten skal i sitt arbeid:

- Søke samarbeid med grunneier, brukere, Nærøy kommune, Statens naturoppsyn, politi, interesseorganisasjoner og andre relevante myndigheter.
- Legge vekt på informasjon og holdningsskapende arbeid.
- Overvåke naturkvalitetene i Kjeøya naturreservat for å følge utviklingen av verneverdiene over tid, samt jevnlig evaluere effekten av forvaltningen.
- Legge alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk (kap II i naturmangfoldloven) til grunn i all forvaltning av Kjeøya naturreservat.

5.1 Oppfølging av skjøtselstiltak

Fylkesmannen skal følge opp skjøtselstiltakene i sin dialog med Statens Naturoppsyn. Det vil være fornuftig å ta utgangspunkt i dagens status for naturreservatet. Skjøtselstiltakene skal dokumenteres gjennom bilder før tiltak iverksettes, mens skjøtselstiltakene utføres, og etter at tiltakene er gjennomført. Grunneier vil sørge for at beitetrykket opprettholdes og ikke går utover verneverdiene for Kjeøya.

5.2 Oppfølging av bevaringsmål

Hvis det viser seg at skjøtselstiltakene virker negativt for verneverdiene skal de stoppes umiddelbart og andre tiltak skal vurderes. Tiltakene skal vurderes to år etter første gjennomføring av skjøtsel. Tilstanden til verneområdet skal deretter vurderes hvert 5. år. Metode for oppfølging av bevaringsmålene er beskrevet i tabell 1.

Statens naturoppsyn (SNO) har ansvar for oppsyn på området. Dersom SNO rapporterer at tilstanden for verneområdet er blitt dårligere, skal skjøtselstiltakene vurderes. Dette gjøres uavhengig av den 5-årige tilstandsvurderingen.

5.3 Revidering av skjøtelsplan

Skjøtelsplanen skal revideres etter 5 år og deretter hvert tiende år. Dersom forvaltningsmyndigheten for Kjeøya naturreservat blir delegert til Nærøy kommune, skal skjøtelsplanen revideres.

6 Oppsummering av planlagt skjøtsel

Tiltak	Område	Tidspunkt/intervall	Ansvarlig for tiltaket
Brenning	Det skal ikke brennes mer en 1/5 av lyngarealet samme år.	Sen vinter, februar/mars eller etter nærmere avtale med forvaltningsmyndighet. Brenning hvert 10. år på samme areal.	Statens naturoppsyn i samarbeid med grunneier.
Beitedyr	Kjeøya	Hele året, avhengig av beitedyr og beitegrunnlag	Grunneier
Rydding av kratt, uønsket vegetasjon	Kjeøya	Tidlig på året. Hvis det ikke er beitedyr på øya, ventes det med rydding, slik at nye skudd blir beitet.	Statens naturoppsyn i samarbeid med grunneier.
Fjerning av uønskede arter	Kjeøya	Sommer, før frøspredning. Uttak av fremmende fuglearter etter samråd med forvaltningsmyndighet.	Statens naturoppsyn

7 litteratur

Forvaltningsplan for *Lerstadvatnet naturreservat 2010*.

<http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=1555&amid=3206560>

Hansen, I., Høberg, E.N. & Bjøru, R. 1999. Villsauhold i Nordland – muligheter og begrensninger. – Planteforsk Tjøtta fagsenter, Grønn forskning 20/99: 1-39.

Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer. Det europeiske lyngheilandskapet. 160s.

Kaland, P.E. 1979. Landskapsutvikling og bosettingshistorie I Nordhordlands lyngheiområder. S.41-47 i Fladby, R. & Sandnes, J. (red.). På leiting etter den eldste garden. Universitetsforlaget, Oslo.

Kaland, P.E. 1999. Kystlynghei. S. 113-126 I., Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. (red.): Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle, norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

Moen, A. 1998: *Vegetasjonsatlas* for Norge

Rapport 3-1997 ”Utkast til verneplan for sjøfuglområder i Nord- Trøndelag.

www.fylkesmannen.no/Vernpl97_sjofugl.doc.file

Solli, A., Bugge, T & Thorsnes, T. 1997 Geologisk kart over Norge, bergrunnskart Namsos, M 1:250 000. – Norges geologiske undersøkelse

Aarrestad, P.A., Fremstad, E. & Skogen, A. 2001. Kystlyngheivegetasjon. S.99-105 i Fremstad, E. & Moen, A. (red.): Truete vegetasjonstyper i Norge. Rapport botanisk serie 2001-4. - Vitenskapsmuseet. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Trondheim.

